

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕФЕКТИВНОМУ РОЗВИТКУ АПК

Дядик Т.В., к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія

Розглянуто основні тенденції інтеграції в АПК. Узагальнено теоретичні та організаційно-економічні засади розвитку інтеграційних формувань в контексті забезпечення ефективного функціонування АПК.

The main trends of integration in agriculture. Generalized theoretical, organizational and economic principles of integrative forces in the context of ensuring the effective functioning of agriculture.

Постановка проблеми. Важливого значення за умов ринково-підприємницького середовища в аграрній сфері набуває агропромислова інтеграція, спрямована на об'єднання технологічних стадій виробництва, переробки, збуту та реалізації готової продукції, забезпечення стабільності наповнення нею ринку країни за прийнятними цінами. Створення інтегрованих і кооперативних систем на основі їх економічних інтересів є пріоритетним аспектом розвитку регіональних продуктових підкомплексів із залученням промислових підприємств з виробництва сільськогосподарської техніки, що забезпечує зниження трудомісткості технологічних операцій; виробництва необхідних ресурсів та їх переробки; реалізації продукції продуктових підкомплексів. Інтереси всіх суб'єктів цього формування стають об'єднуючим чинником досягнення високих економічних результатів на ринковій основі.

Сільське господарство сприяє розвитку підприємств галузей, що є постачальниками засобів виробництва та споживачами продукції сільського господарства як сировини, а також надають транспортні, торговельні та інші послуги. Довготривала економічна криза загальмувала агропромислову інтеграцію і негативно позначилася на співпраці сільського господарства з підприємствами третьої сфери АПК. На сучасному етапі розвиток

інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі відбувається повільно, непослідовно та суперечливо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вдосконалення економічних взаємовідносин між підприємствами агропромислового комплексу, інтеграції та кооперації висвітлені в працях відомих українських вчених-економістів, зокрема В. Андрійчука, П. Гайдучького, В. Гончаренка, О. Гудзинського, Т. Дудара, О. Крисального, Ю. Лупенка, О. Мазуренка, П. Макаренка, М. Маліка, Л. Мармуль, Л. Мельника, П. Саблука, О. Савченка, І. Червена, Г. Черевка, О. Шпичака, В. Яценка та інших науковців.

Не заперечуючи важливості проведених досліджень, окремі аспекти розвитку інтеграційних зв'язків потребують подальшого наукового опрацювання, а практична значущість проблем розвитку інтеграції в АПК зумовлюють актуальність даної теми досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення, поглиблення теоретичних, методичних, організаційно-економічних засад розвитку інтеграційних формувань в АПК; розгляд основних тенденцій кооперації та інтеграції у забезпеченні ефективного функціонування АПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні склалась структура АПК із значною питомою вагою сільського господарства, слаборозвиненою сферою переробки і незначною, що постачає засоби виробництва. У країнах з розвинутою ринковою економікою, АПК зорієнтований у першу чергу на збут кінцевої продукції (переробка, заготівля, продаж). Фактична результативність агропромислового комплексу України вкрай незадовільна: величезні втрати виробленої та перероблюваної аграрної продукції через недостатність капітальних вкладень у сільське господарство і переробку його продукції; економічно недоцільна структура транспортування; насичення морально фізично застарілою технікою, що призводить до постійного зростання витрат на всі види ремонту; низькі темпи оновлення виробничо-технічного апарату; гальмування вдосконалення виробничо-економічних відносин, стимулювання праці. Це пояснюється недостатнім

обґрунтуванням, непослідовністю багатьох нормативно-законодавчих актів, відсутністю цілісного, ефективно функціонуючого механізму господарювання, що відповідав би радикально зміненим умовам і потребам економіки. Окремі його ланки непогоджені: одні елементи ще неопрацьовані, інші – не доведені до логічного завершення, що викликає протиборство одночасно діючих і нових положень.

В підприємствах Полтавської області за 2005-2009 рр. спостерігається позитивна динаміка вартості основних засобів – зростання у 2,5 рази, у сільському господарстві – на 37%. За період 2005-2009 рр. вводились в дію тваринницькі приміщення, зернонасіннесховища, відновлювались дороги з твердим покриттям, проте звичайно не в тій кількості, що є повністю необхідною та достатньою для повноцінного відновлення матеріально-технічної бази аграрних підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка забезпеченості та введення в дію основних засобів аграрних підприємств Полтавської області, 2005-2009 рр.

Показники	Роки					2009 р. у % до 2005 р.
	2005	2006	2007	2008	2009	
Наявність основних засобів у фактичних цінах на кінець року – усього, млн. грн.	57632	68583	94179	122086	144432	250,6
у т.ч. сільське господарство, мисливство, лісове господарство	3753	3751	3899	4990	5142	137,0
у т.ч. сільське господарство та пов'язані з ними послуги	3728	3725	3868	4954	5106	137,0
Введення в дію окремих об'єктів сільськогосподарського призначення						
Тваринницькі приміщення, тис. скотомісць						
для великої рогатої худоби	0,2	0,6	0,2	0,1	-	x
для свиней	–	0,3	0,3	8,9	11,5	x
Зернонасіннесховища, тис. т одночасного зберігання	24,2	14,1	6,5	32,7	13,2	54,5
Автомобільні дороги з твердим покриттям внутрішньогосподарського призначення, км	0,6	-	-	0,1	0,25	41,7
Комбикормові підприємства та цехи, т комбикормів за добу	-	-	20,0	-	-	x

Із складу основних засобів аграрних підприємств Полтавської області негативною є динаміка наявності відповідної техніки. Кількість тракторів та різного виду комбайнів зменшилась за 5 років на 10-15%, проте у розрахунку на 100 га ріллі забезпеченість не змінилася (табл. 2).

Таблиця 2

**Динаміка наявності сільськогосподарської техніки у
сільськогосподарських підприємствах Полтавської області, 2005-2009 рр.**

Показники	Роки					2009 р. у % до 2005 р.
	2005	2006	2007	2008	2009	
Трактори, шт.	12672	12407	11526	11169	10714	84,5
у розрахунку на 1000 га ріллі, шт.	10	10	9	8	8	80,0
Зернозбиральні комбайни, шт.	2370	2299	2129	2104	2049	86,5
у розрахунку на 1000 га посівної площі зернових культур, шт.	4	4	4	4	4	100,0
Кукурудзозбиральні комбайни, шт.	244	236	214	199	174	71,3
у розрахунку на 1000 га посівної площі кукурудзи, шт.	1	1	1	1	1	100,0
Картоплезбиральні комбайни, шт.	36	29	30	27	35	97,2
у розрахунку на 1000 га посівної площі картоплі, шт.	148	163	119	89	69	46,6
Бурякозбиральні машини, шт.	766	740	647	579	509	66,4
у розрахунку на 1000 га посівної площі буряків, шт.	14	10	10	11	10	71,4
Установки та агрегати для доїння корів, шт.	1423	1288	1115	1040	1061	74,6

Ситуація, що склалася із забезпеченням аграрних підприємств сільськогосподарською технікою, потребує невідкладних організаційно-економічних заходів щодо поліпшення її виробництва, реалізації, обслуговування та використання. Для вирішення назрілих проблем ресурсного забезпечення є необхідність трансформації існуючого матеріально-технічного забезпечення в ринкову систему.

Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств за 2009 р. свідчить, що фінансово-економічний стан покращився. Закінчили 2009 р. з прибутками 297 сільськогосподарських підприємств, ними отримано прибутків на суму 728,7 млн. грн., що більше ніж у 2008 р. на 40,8%. Водночас

144 підприємства закінчили 2009 р. із збитками, сума яких становила 174,5 млн. грн. Відзначається збільшення загального рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств з 10,3% у 2008 р. до 15,3% у 2009 р.

У галузі рослинництва державні підприємства мали 3% рентабельності, недержавні – 19,7%, у галузі тваринництва відповідно 15,3% збитковості по державним підприємствам та 5,5% – по недержавним (табл. 3).

Таблиця 3

**Рівень рентабельності виробництва продукції у аграрних підприємствах
Полтавської області за організаційно-правовими формами
господарювання у 2009 році, %**

Показники	Дер- жавні	Недер- жавні	У тому числі			
			господарські товариства	приватні підприємства	виробничі кооперативи	інші
Рівень рентабельності виробництва продукції рослинництва						
Усього	3,0	19,7	18,0	24,2	24,7	15,9
За основними видами продукції						
зернові та зернобобові культури	-6,5	14,6	15,0	14,1	15,0	1,2
насіння соняшнику	18,2	45,7	44,5	46,2	57,4	55,5
цукрові буряки (фабричні)	-16,0	-19,3	-24,0	5,9	-3,7	–
картопля	-18,5	47,2	32,5	52,4	-21,2	–
овочі відкритого грунту	-25,3	12,1	20,6	15,3	-30,5	125,8
Рівень рентабельності виробництва продукції тваринництва						
Усього	-15,3	5,5	7,2	4,6	–7,8	8,9
За основними видами продукції						
молоко незбиране	-4,1	7,3	6,1	14,4	2,5	–26,6
худоба та птиця на м'ясо						
велика рогата худоба	-47,1	-28,4	-32,1	-12,1	-35,8	–42,8
свині	-2,2	50,7	63,0	-1,9	5,8	–20,5
вівці та кози	-45,0	10,2	30,9	-6,4	3,5	–56,8
птиця	-71,6	-31,2	-27,3	-68,3	1,0	–16,2
яйця	-59,0	10,0	10,1	-1,2	53,1	–
вовна	-	-82,1	–85,3	–	-80,5	–

Тісні виробничі контакти між підприємствами забезпечують зростання виробництва – досягнення успіху тим простіше, чим більше можливостей розширення сфери діяльності. Підприємства повинні формувати власні

технології, розширювати масштаби виробництва, створювати власну мережу маркетингу або використовувати наявні переваги ефективніше ніж конкуренти.

Отже економіко-організаційний механізм підвищення ефективності функціонування АПК становить систему організаційних, технологічних, економічних і екологічних важелів та методів управління виробництвом продукції, які в процесі взаємодії та взаємообумовленості забезпечують високу якість продукції, попит на споживчому ринку при оптимальних витратах на її виробництво і за таких цін, що забезпечують достатню рентабельність виробнику товарів і постачальникам сировини.

Висновки. Вище сказане дає нам підстави стверджувати те, що вузловими напрямками підвищення ефективності інтеграційних формувань АПК є: знаходження біологічних засобів виробництва та переробки аграрної продукції, енерго-, трудо- та ресурсощадних технологій виробництва; взаємовигідний зв'язок учасників системи «виробник → переробне підприємство → підприємство торгівлі» та іншими обслуговуючими структурами; збільшення обсягу державних та приватних інвестицій в розвиток продуктових підкомплексів, залучення іноземних інвесторів; створення на підприємствах маркетингових розділів, що забезпечуватимуть перманентне прогнозування потреб споживачів, цін конкурентів, нових ринків, каналів реалізації тощо. Є нагальна необхідність обґрунтованої державної політики, яка б забезпечила конкурентоспроможний рівень сільськогосподарського машинобудування, сприяла розвитку ринкових форм матеріально-технічного постачання, технічного та машино-технологічного обслуговування, застосуванню ефективних форм машиновикористання.

Література:

1. Статистичний щорічник Полтавської області за 2009 рік / За редакцією Т.Л. Бугайченко. Полтава, 2010. – 419 с.

Заявка на участь у роботі Міжнародної науково-практичної конференції

Прізвище	Дядик
Ім'я	Тетяна
По батькові	Василівна
Науковий ступінь	кандидат економічних наук
Вчене звання	доцент
Посада	доцент кафедри економіки підприємства
Організація	Полтавська державна аграрна академія
Поштова адреса	36003, м. Полтава, вул. Сковороди 1/3
Тел. / факс	тел.(роб.) 8 (053) 222-27-64
Назва доповіді	Інтеграційні процеси в ефективному розвитку АПК
Житло потрібне / не потрібне	не потрібне
Секція	Ефективність інтеграції в аграрних підприємствах

Планую взяти участь як слухач

РЕЦЕНЗІЯ

на статтю к.е.н., доцента Дядик Т.В.

на тему: «Інтеграційні процеси в ефективному розвитку АПК»

Створення інтегрованих і кооперативних систем на основі їх економічних інтересів є пріоритетним аспектом розвитку регіональних продуктових підкомплексів із залученням промислових підприємств з виробництва сільськогосподарської техніки, що забезпечує зниження трудомісткості технологічних операцій; виробництва необхідних ресурсів та їх переробки; реалізації продукції продуктових підкомплексів. Інтереси всіх суб'єктів цього формування стають об'єднуючим чинником досягнення високих економічних результатів на ринковій основі.

Довготривала економічна криза загальмувала агропромислову інтеграцію і негативно позначилася на співпраці сільського господарства з підприємствами третьої сфери АПК. На сучасному етапі розвиток інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі відбувається повільно, непослідовно та суперечливо.

Автор статті розглядає всі названі проблеми. У статті розглянуто основні тенденції інтеграції в АПК. Узагальнено теоретичні та організаційно-економічні засади розвитку інтеграційних формувань в Полтавській області в контексті забезпечення ефективного функціонування АПК. Автором статті виділені вузлові напрямки підвищення ефективності інтеграційних формувань АПК.

Приймаючи до уваги вище викладене, слід відмітити, що стаття підготовлена на актуальну тему, по формі і змісту відповідає вимогам, що ставляться, і рекомендується до друку у науково-виробничих фахових виданнях.

Завідувач, професор кафедри
економіки підприємства,
доктор економічних наук, професор

Макаренко П.М.